

УДК 504.336

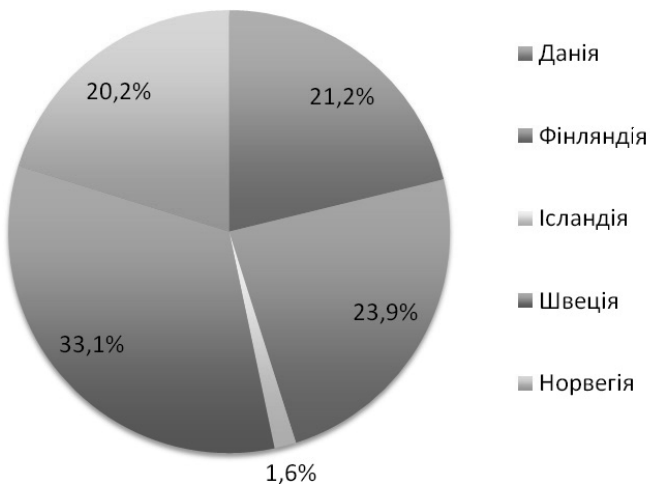
М. П. Колосова*Науково-дослідний економічний інститут (НДЕІ)
Міністерства економічного розвитку і торгівлі в Україні, м. Київ***ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІВНІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ
ФІНАНСОВОЇ КОРПОРАЦІЇ NEFCO В УКРАЇНІ**

Окреслюються сфери діяльності корпорації NEFCO в Україні: фінансування екологічних проектів; юридична, фінансова та екологічна експертиза; супроводження реалізації проектів. Проекти, що реалізуються, впливають на економічну ситуацію в Україні. Основні сфери діяльності корпорації в нашій країні: енергетика, сільське господарство, харчова промисловість та ін.

Екологія, природоохоронні проекти, реалізація проектів

Всесвітня комісія з навколишнього середовища і розвитку ООН у 1987 р. опублікувала Доповідь Брунтланд, що ознаменувало повноправне і постійне включення питань екології у світовий політичний порядок денний. Після розпаду СРСР у 90-х рр. минулого століття з'явилися нові перспективи співробітництва країн Північної Європи з державами Центральної та Східної Європи в галузі екології. У 1990 р. для фінансування екологічних проектів у країнах Центральної та Східної Європи було засновано Північну екологічну фінансову корпорацію — НЕФКО.

Північна екологічна фінансова корпорація — це міжнародна фінансова організація, створена п'ятьма північними країнами: Данією, Ісландією, Норвегією, Фінляндією та Швецією (рис. 1.).

Рис. 1. Частка кожної з країн-засновників у капіталі НЕФКО [1]

На початку своєї діяльності НЕФКО працювала у складі Північного інвестиційного банку — ПІБ, а з 1993 р. отримала самостійний статус. Головний офіс корпорації знаходиться в Хельсінкі, нині її очолює представник Швеції Магнус Рістедт. Корпорація надає кошти для виконання природоохоронних проектів, які сприяють поліпшенню екологічної обстановки в Північному регіоні, проектів щодо зменшення викидів забруднювачів — парникових газів і токсичних речовин. Проекти реалізуються в Східній Європі, передусім у Російській Федерації, Україні та Білорусії. На сьогодні в портфелі корпорації знаходиться понад 400 затверджених проектів. Основне завдання НЕФКО — фінансування економічно вигідних проектів у суміжних до скандинавських країн регіонах Східної Європи.

Наприкінці 80-х рр. ХХ ст. країни Північної Європи досягли значних успіхів в очищенні стічних вод і викидів в атмосферу. Використання сучасних природоохоронних технологій стало ефективним та економічно виправданим рішенням для поліпшення стану навколишнього середовища загалом і в регіоні Балтійського моря зокрема. Перші проекти корпорації почали реалізовуватись у Східній Європі і балтійських країнах саме в сфері охорони води та атмосферного повітря. НЕФКО фінансувала проекти з виробництва очисного обладнання, модернізації об'єктів промисловості та енергетики, з екологічного сервісу, консалтингові і проектні роботи.

У міру розширення ЄС реалізація проектів НЕФКО в Польщі, Чехії та Словаччині поступово скорочувалася, а в даний час поступово згортається робота і в країнах Прибалтики. Натомість корпорація розширює співробітництво з Україною, Російською Федерацією та Білорусією, фінансує проекти зменшення викидів вуглецю, наприклад, у КНР, і проекти зменшення шкідливого впливу виробництв на оточуюче середовище у найбідніших країнах світу, що розвиваються. При підготовці і реалізації проектів у сфері екології НЕФКО пропонує: кредити підприємствам на прийнятних умовах; юридичну, фінансову та екологічну експертизу; супроводження реалізації проектів.

У процесі підготовки та реалізації проектів використовуються: знання регіональних умов і багаторічний досвід фінансування екологічних проектів у Естонії, Латвії, Литві, Російській Федерації, Україні та Білорусії; професійна база даних по підприємствах і організаціях Північної та Східної Європи. При цьому здійснюється плідне співробітництво з регіональними органами влади, муніципальними утвореннями і фінансовими установами, максимально можливе зниження ризиків інвестування.

Як організація екологічного фінансування, корпорація спрямовує основну увагу на пошук підприємств і спеціалістів, готових до використання кредитних ресурсів, що надаються. Діяльність НЕФКО пов'язана з підтримкою ефективних проектів і використанням експертного потенціалу для максимально швидкого досягнення результатів. У порівнянні з іншими фінансовими інститутами особливістю роботи корпорації є тісне співробітництво та взаємодія з партнерами, аналітичні дослідження. Постійно вдосконалюється і політика в

сфері управління ризиками. При розгляді кожного нового проекту очікуваний ризик оцінюється стосовно досягнення екологічних показників. Основною метою роботи НЕФКО є не прибуток за наданими кредитами, а максимальний природоохоронний ефект. Як правило, корпорація орієнтується на отримання екологічного ефекту, який в 7–8 разів перевищує результати від використання тих самих коштів у північних країнах. Більш висока екологічна ефективність проекту допускає і підвищений рівень ризику.

Засновниками НЕФКО є міністерства навколишнього природного середовища північно-європейських країн. Вони не ставлять на перше місце прибутковість корпорації, її діяльність мусить відповідати тільки принципу самокупності. Для покриття можливих втрат корпорація володіє ефективною організаційною структурою і методами управління ризиками.

Останніми роками, коли багато країн стикається з впливом фінансової кризи, а банки для надання фінансування висувають жорсткі вимоги, інтерес до НЕФКО значно зростає. Інвестиційний фонд корпорації виділяє кредити в 1–5 млн євро, а за спеціальними програмами вони складають 250–400 тис. євро. Проекти, що фінансує корпорація, часто виступають як пілотні, демонструючи потенціал природоохоронної діяльності, сприяючи прийняттю політичних рішень у сфері екології і виконанню подібних проектів у майбутньому.

Серед програм кредитування НЕФКО в Україні можна виділити дві основні програми: «Енергозбереження» і «Чисте виробництво».

Кредити по програмі «Енергозбереження» призначені для фінансування невеликих енергозберігаючих проектів на об'єктах соціальної сфери — у школах, дитячих садочках, лікарнях, спортивних спорудах. Це може бути, наприклад, модернізація теплових пунктів, установка термостатичних регуляторів, утеплення вікон та дверей. Кредити можуть використовуватися і для заміни ртутних ламп вуличного освітлення на енергозберігаючі світильники. В окремих випадках може кредуватись побудова невеликих вітроустановок. Програма діє в Україні та Російській Федерації для муніципалітетів та муніципальних підприємств. Основним завданням програми є підвищення енергетичної ефективності і відповідне скорочення шкідливих викидів, передусім вуглекислого газу, оксидів азоту і сірки, інших забруднюючих речовин. Згідно з умовами дії програми, НЕФКО може надавати кредити в місцевій валюті — до 90% інвестиційної вартості проекту. У Російській Федерації максимальний розмір кредиту становить 9,5 млн руб., в Україні — 3 млн грн. Графік повернення позикових коштів безпосередньо враховує ефективність інвестицій, термін погашення кредиту — до п'яти років. За час свого функціонування Північний фонд екологічного розвитку вже надав понад 60 млн євро і підтримав більше 200 проектів.

Програма кредитування «Чисте виробництво» здійснюється корпорацією з 1996 р. для сприяння зменшенню промислового забруднення шляхом ефективного використання енергетичних і сировинних ресурсів. Тематику проектів програми «Чисте виробництво» зображено на графіку (рис. 2).

Рис. 2. Тематика проектів програми «Чисте виробництво» [2]

Ключовим завданням програми є підтримка екологічно і економічно ефективних проектів як позитивних прикладів передової практики, що відповідає принципам стійкого розвитку промислового виробництва та інших видів економічної діяльності. Основним критерієм оцінки проектів програми служить природоохоронний ефект, виражений зрозумілими кількісними показниками. Чисте виробництво потребує оновлення технологічних методів і устаткування. За програмою «Чисте виробництво» надає пільгові кредити як приватним, так і державним підприємствам. Графік погашення кредиту безпосередньо враховує ефективність інвестицій.

У вересні 2010 р. між НЕФКО та Україною було підписано та ратифіковано Рамкову угоду, що підтверджує в країні статус даної міжнародної фінансової організації. Це відкрило нові можливості для реалізації проектів енергетичної ефективності, фінансованих корпорацією в Україні з 2003 р. Наприклад, НЕФКО тепер може надавати кредити муніципалітетам і регіональній владі. Сьогодні на розгляді корпорації знаходиться вісімдесят українських проектів, ряд таких проектів вже реалізується.

Завдяки Рамковій угоді 2010 р. НЕФКО виділила для екологічних проектів в Україні 52,7 млн євро, що становить 11% кредитів корпорації. На думку віце-президента корпорації, який координує діяльність НЕФКО в Україні, таких кредитів замало для нашої держави: «Ми розраховували, що Україна зможе зайняти вакантне місце одного з основних одержувачів кредитів НЕФКО. Проте наші проекти залежать від привабливості країни для компаній Північних країн.... Іншою причиною низького рівня інвестицій є міжнародна фінансова криза, котра особливо сильно зачіпила Україну. Це призвело до того, що від кількох проектних пропозицій за участі як місцевих, так і зарубіжних партнерів довелося відмовитись» [3].

Здебільшого корпорація підтримує в Україні проекти з енергозбереження та енергоефективності. Однією з цілей корпорації є збільшення частки місцевих джерел енергії та скорочення імпорту природного газу. Українська економіка переживає період довготривалої стагнації, при якій багато комерційних банків скоротили кредитування місцевих клієнтів, і кредити НЕФКО для цих клієнтів є дуже привабливими.

Координатор діяльності НЕФКО в Україні вважає, що в корпорації є гарні можливості впливати на екологічну політику держави, надаючи переконливі приклади результатів своєї діяльності: «У державному секторі ми можемо показати, що для фінансування екологічних проектів нічим не гірше за інші. Фінансування комерційно успішних заходів щодо енергозбереження, теплопостачання та очищення стічних вод продемонструє, що природоохоронні інвестиції є привабливим бізнесом і важливими для зміни до кращого життя людей в Україні» [3].

Північні компанії прагнуть бути ефективними в забезпеченні екологічних показників промислового виробництва. Вони використовують інноваційні підходи та вкладають кошти в розвиток технологій. Склалася традиція обліку вимог виробництва і збереження природного середовища. В цілому компанії регіону відрізняються діловим підходом і не бояться інвестувати в проекти з довготривалою перспективою. Останнім часом співпраця НЕФКО з Україною є дуже продуктивною, про що свідчать проекти корпорації, які реалізуються.

Виробництво фарб. У 2010 р. корпорація виділила 2,2 млн євро для виробництва екологічних фарб на водній основі в Одесі. Переоснащення шведською компанією «Ескар» лакофарбової фабрики обійшлося у 10,6 млн євро. Проект фінансувався також шведським «Сведфондом» і групою компаній «Ескар», яка реалізує в Україні свої екологічні лаки і фарби вже понад 15 років. Нове виробництво вимагало відмовитися від фарб на основі органічних розчинників. Замкнутий оборотний цикл мусив запобігти викидам забруднювальних речовин у навколишнє середовище. Деякі летючі органічні сполуки створюють загрозу ракових захворювань і спричиняють забруднення повітря озоном, який має негативний вплив на рослини. Реконструйоване виробництво в Одесі дозволило практично відмовитись від завою продукції з інших фабрик компанії, скоротити транспортні затрати і викиди вуглекислого газу на 800 т/рік [4].

Виробництво кондитерської продукції. НЕФКО надала кредит фабриці з виробництва печива в с. Старий Яричів Львівської області на організацію чистого виробництва. На дане підприємство припадає 2,1% всього печива, що виробляється в країні. Кредит в 350 тис. євро виділено за програмою корпорації «Чисте виробництво». З його допомогою застаріла лінія виробництва цукрового печива, яка має 105 газових пальників, була замінена енергоефективним і екологічним обладнанням. Згідно із висновками проведеного аудиту, кондитерська компанія «Яричів» завдяки кредиту змогла зменшити річне спо-

живання природного газу приблизно на 230 тис. м³. При цьому економія коштів склала 69 тис. євро, а викиди вуглекислого газу й окислів азоту зменшилися відповідно на 437 та 3,5 т/рік.

Безпечне транспортування нафтопродуктів. НЕФКО і Несте Якобс (компанія, що надає інженерні послуги нафтопереробним, хімічним і біотехнологічним виробництвам) підписали угоду про фінансування і виконання проектів, які забезпечують надійні умови для перевантаження нафтопродуктів на терміналах України. Відповідно до угоди НЕФКО надало фінансування для впровадження технологій перевантаження нафтопродуктів і надання інженерних послуг компанії Несте Якобс, що має значний досвід у постачанні обладнання для перевантаження нафтопродуктів з використанням своєї технології ЕКОАРМ. Ця система входить у комплекс заходів ефективного запобігання витоку нафтопродуктів, усуваючи забруднення навколишнього середовища при розвантаженні залізничних цистерн. Частина комплектуючих ЕКОАРМ, у котрі входять насосне обладнання, ежектори, теплообмінники і гідравлічні пристрої, що виробляються і збираються у Фінляндії компанією ПМС Полартехнік.

Виробництво енергоефективних електричних ламп. У 2009 р. по програмі «Чисте виробництво» НЕФКО надала кредит львівському підприємству «Іскра» для реконструкції плавильних печей, що дозволили зменшити річне споживання природного газу на 890 тис. м³. Економічний ефект заходу — 180,5 тис. євро/рік. Плавильні печі підприємства використовуються для виробництва лампових колб та ізоляційного матеріалу на основі скла. Використання нової електропічки дозволило скоротити викиди вуглекислого газу на 452 т/рік. «Іскра» — один із найкрупніших роботодавців у Львівській області (понад 2 тис. співробітників). Тут щорічно виготовляється близько 230 млн ламп накалювання. Основна частина продукції експортується в 33 країни світу. Підприємство виробляє понад 300 видів різноманітних виробів — від люмінесцентних ламп до автомобільних фар. Приблизно 12% продукції відноситься до енергоефективних джерел світла. В Україні продукція підприємства реалізується під торговою маркою «Іскра», проте в більшості європейських країн вона відома як «Volta».

Вирощування ріпаку. У фермерському господарстві ім. Тараса Шевченка на Рівненщині завдяки отриманому від НЕФКО кредиту налагоджено виробництво власного біодизельного пального з насіння ріпаку для заправки тракторів, комбайнів та автотранспорту. Заправляючись біопаливом, тут щорічно економлять до 30 тис. євро [5]. Майже 200 га фермерського господарства щорічно використовують під ріпак, що забезпечує 150 т річного обсягу виробництва біодизельного пального. Потреба господарства в паливі покривається за рахунок цього пального на 75%. Ефективно використовуються власні ресурси. Так, побічними продуктами окресленого виробництва є макуха та інша біомаса, яку гранулюють і застосовують як паливо при теплопостачанні. Частина макухи йде на корм худобі. Інвестуючи в місцеві відновлювальні джерела

енергії, компанія скорочує викиди в атмосферу парникових газів. Відповідно до розрахунків, проект дозволив скоротити викиди вуглекислого газу не менш як на 3,6 тис. т/рік.

Відновлення шкіл. У 2010 р. НЕФКО прийняла рішення щодо участі у фінансуванні проекту підвищення енергоефективності в місті Івано-Франківську. Реалізація проекту дозволила перебудувати чотири дитячих дошкільних заклади і п'ять загальноосвітніх шкіл з заміною теплоізоляції труб, установкою нових батарей опалення й вікон з подвійними склопакетами. Бізнес-план проекту було розроблено українською компанією «Фіату» при фінансовій підтримці Німецького товариства з технічного співробітництва GTZ. Допомогу в підготовці надала також українська громадська організація «Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень». Загальний обсяг інвестицій за проектом склав 344 тис. євро. Очікуваний термін окупності 3,5 роки, за рахунок зниження теплових втрат міський бюджет щорічно економить 98 тис. євро. Це один з перших проектів, за яким НЕФКО надала позику місцевим органам влади згідно з Рамковою угодою з Україною 2010 р.

Підтримка енергозберігаючого землеробства. НЕФКО та українська компанія «Агро-Картель» уклали кредитний договір, який передбачав фінансування сільськогосподарських проектів. Корпорація надала кошти для придбання сільськогосподарської техніки, що уможливило модернізацію виробництва. Даний проект фінансувався за програмою кредитування «Чисте виробництво». «Агро-Картель» — одна з провідних сільськогосподарських компаній на півночі України. Спеціалізується на вирощуванні зернових культур та виробництві зерна. Використання нової техніки дозволило зменшити витрати дизельного палива приблизно на 37,6 т/рік. Це, в свою чергу, зменшило викиди в атмосферу вуглекислого газу, оксиду азоту та інших шкідливих речовин. Фінансова вигода від зменшення споживання пального, затрат на технічне обслуговування і використання добрив достатньо вагома: «Агро-Картель» економить майже 113 тис. євро/рік.

На сьогодні Україна дуже тісно співпрацює з НЕФКО. Велика кількість проектів (29 на суму 30 млн. євро) знаходиться на етапі розробки та реалізації. Для України співробітництво з корпорацією надзвичайно важливе. Проекти, що реалізуються, не тільки впливають на поліпшення екологічної ситуації, а й сприяють значній економії коштів. До того ж умови, за якими надаються кредити, дуже вигідні для України (3–6% річних). Основними сферами інвестування є енергоефективність та сільське господарство.

Одним з основних стимулів інвестування в енергоефективність є ціни на енергоносії. Оскільки ринок стає відкритішим, ціни визначаються відповідно до ринкових законів. Це означає, що вартість енергоносіїв у деяких регіонах країни виростає (при цьому потрібно пам'ятати, що питоме енергоспоживання в Україні здебільшого значно вище, ніж в ЄС). Це пов'язано із застарілими системами централізованого тепlopостачання та низьким рівнем їх обслуговування. Згідно з даними Міжнародного енергетичного агентства,

енергоємність продукції в Україні в середньому втричі вища, ніж у країнах ЄС [6]. До речі, в комунальному секторі ситуація ще складніша. Це є однією з проблем, якими обумовлена необхідність інвестування в енергоефективність. Іншою не менш важливою сферою інвестування для України є сільське господарство. Потенціал держави в даній області дуже великий, проте все ще не реалізований повноцінно. Північні країни зацікавлені в розвитку сільського господарства в нашій країні.

На наш погляд, екологічна сфера в Україні вже давно потребує фінансування, проте державний бюджет не передбачає виділення достатньої кількості коштів на поліпшення екологічної ситуації. На жаль, у країні сформувалася думка, що екологією треба займатися в останню чергу. Проте на практиці інвестування коштів в екологічну сферу дасть можливість значно заощаджувати в майбутньому, що допоможе країні стабілізувати економічну ситуацію.

1. <http://www.nefco.org> 2. <http://www.nefco.org> 3. Винделов Т. Рамочное соглашение открывает новые возможности для работы // Новости НЕФКО. 2010. № 2. с. 5, 12 4. http://www.nefco.org/ru/news/nefco_investiruet_v_chistoe_proizvodstvo_krasok_na_ukraine 5. Програма кредитування НЕФКО “Чистое производство”, с.10 6. <http://www.iea.org/countries/non-membercountries/ukraine/>

ОСОБЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕВЕРНОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ФИНАНСОВОЙ КОРПОРАЦИИ NEFCO В УКРАИНЕ

Описана сфера деятельности корпорации NEFCO в Украине: финансирование экологических проектов; юридическая, финансовая и экологическая экспертиза; сопровождение реализации проектов. Реализуемые проекты влияют на экономическую ситуацию в Украине. Основные сферы деятельности корпорации в нашей стране: энергетика, сельское хозяйство, пищевая промышленность и другие.

NORDIC ENVIRONMENT FINANCE CORPORATION ‘NEFCO’ ACTIVITY FEATURES IN UKRAINE

NEFCO sphere of activity in Ukraine is described: the financing of environmental projects; legal, financial, and environmental expertise; maintenance projects. Implemented projects affect the economic situation in Ukraine. Major activity spheres of the corporation in our country: energy, agriculture, food industry and others.

Стаття надійшла 10.03.2014